

εἶναι ἐξηρητημένον, ὅπως ὅλα τὰ ἐπιγενῆ, ἀπὸ τὸ πρωτογενές τῆς γνώσεως.

Καὶ ὅπως εἶναι δύσκολο νὰ βροῦμε τί εἶναι «Γνώσις» καὶ τί δὲν εἶναι, ἄλλο τόσο δύσκολο εἶναι νὰ βροῦμε τί εἶναι «Ἀγάπη» καὶ τί δὲν εἶναι. Τὸ ἴδιο δύσκολο εἶναι νὰ βροῦμε τί εἶναι «Ἀρετὴ» καὶ τί δὲν εἶναι, τί εἶναι «Ἀρχὴ γενικῆς ὠφελιμότητος» καὶ τί δὲν εἶναι.

Ἐὰν θὰ μπορούσαμε συμβολικῶς νὰ παραστήσουμε τὴν ἀγάπη ἢ τὴν ἀρετὴ μὲ κάποιον ἀριθμὸν, δὲν θὰ ἐβραδύναμε νὰ ἀνακαλύψουμε, ὅτι ὅπισθεν τῆς ἰδίας λέξεως κρύπτονται ἐντελῶς διάφοροι ἀριθμοί.

Μὴ παρασυρθῆτε ἀπὸ σπουδὴν νὰ δεχθῆτε τυχόν, ὅτι ὅλοι μας μὲ τὴ λέξι ἀγάπη νοοῦμε τὸν ἴδιο πάντοτε ἀριθμὸν.

Μία μεγάλη ποικιλία ἀριθμῶν καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἐννοιῶν μᾶς ἐμφανίζονται μὲ τὴν μάσκαν τῆς ἀγάπης ἢ τῆς ἀρετῆς καὶ μᾶς ἐξαπατοῦν.

Ὅχι μόνον ὑπάρχουν μεγάλαι διαφωνίαι ὡς πρὸς τὴν ἐννοιαν τῆς «Ἠθικῆς», τὴν ὁποίαν ἐξαρτῶμεν ἐκάστοτε, ἀναλόγως ἐκ τῆς ἀρχῆς «τῆς γενικῆς ὠφελιμότητος» ἢ ἐκ τῆς ἀρχῆς «τῆς ὀμαδικῆς» (τῆς ὁποίας μάλιστα «ὀμαδικῆς ὠφελιμότητος» δύνανται νὰ ὑπάρξουν πολλαὶ μικρότεραι ὑποδιαίρέσεις μέσα εἰς τοὺς κόλπους μᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ὀμάδος), ἀλλὰ καὶ ἂν ὅλοι ἔστω ἤθελε ποτὲ δεχθοῦμε τὴν ἀρχὴν τῆς «Γενικῆς ὠφελιμότητος» ὡς ὑπέριστατον κριτήριον, πάλιν θὰ ἀντιμετωπίζαμε πολὺ μεγάλες δυσκολίες, διὰ νὰ καθορίσουμε τί ἀκριβῶς εἶναι αὐτὴ ἢ ἀρχή. Τίς ἴδιες δυσκολίες πού ἀντιμετωπίζουμε, ζητῶντας τὴ Γνώσι ἢ τὴν Ἀλήθεια.

Ἐὰν ὑποτεθῆ ἔστω ὅτι ἡ λεγομένη ἀρχὴ τῆς γενικῆς ὠφελιμότητος ταυτίζεται μὲ τὸ «ἀγαπᾶτε ἀλλήλους», δὲν εἶναι ὡς τόσον ὀλιγώτερον δύσκολο, νὰ καθορίσουμε ἐπακριβῶς τί εἶναι αὐτό, τὸ «ἀγαπᾶτε ἀλλήλους».

Τῆς ἠθικῆς αὐτῆς ἐντολῆς εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξουν πολλαὶ ἀπόψεις: ὑπάρχει π.χ. ἡ ὀλίγη ἀγάπη, ἡ πολλὴ ἀγάπη, καὶ ἡ μέχρις αὐταπαρνήσεως ἀγάπη. Ὑπάρχει ἡ ἀγάπη πού ἀπευθύνεται εἰς ἓνα ἄτομον, εἰς μίαν μικρὰν ἢ μεγάλην ὀμάδα ἢ εἰς ἓνα σύνολον.

Μία μεγάλη ποικιλία ἀπόψεων εἶναι πάντα κρυμμένη ὀπισθεν μιᾶς τόσον κατὰ τὸ φαινόμενον ἀπλῆς λέξεως ἢ ἐντολῆς, ὅπως εἶναι ἡ λέξις ἀγάπη ἢ ἡ ἠθικὴ ἐντολὴ «ἀγαπᾶτε ἀλλήλους». Θὰ φανῆ ἴσως παράδοξον ὅτι τὸ ἠθικὸν παράγγελμα «ἀγάπα τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν», συμπίπτει μὲ τὴν καθ' ὀλοκληρίαν ἀρνησιν τῆς ζωῆς, τοῦ ἰδίου μας ἐγώ, ἐὰν ληφθῆ ἀνόθευτον· διότι προϋποθέτει αὐτοθυσίαν τοῦ ἀτόμου ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τοῦ συνόλου.

Ἡ ἠθικὴ αὐτὴ ἐντολή, ἐν τῇ κυριολεξίᾳ τῆς, ταυτίζεται μὲ τὸ αἴσθημα τῆς ἐνότητος τοῦ ἀτόμου πρὸς τὸ σύνολον καὶ τὸ αἴσθημα αὐτὸ τῆς πλήρους ταυτότητος ἀτόμου καὶ συνόλου ἰσοδυναμεῖ μὲ ἀρνησιν τῆς ἀτομικότητος: μὲ ἀνυπαρξίαν.

Ἐάν, λοιπόν, ἡ Ἀλήθεια γενικῶς, καὶ εἰδικώτερον ἐδῶ ἡ ἠθικὴ καὶ ἡ ἀρετὴ, καὶ ἡ ἀναζητουμένη «ἀρχὴ τῆς γενικῆς ὠφελιμότητος», δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ ὀρισθοῦν τί ἀκριβῶς εἶναι, δὲν μένει ἄλλο παρὰ ἡ κατὰ συνθήκην ὁδός.

Αὐτὴ ἡ κατὰ συνθήκην ὁδὸς τῆς πλειοψηφίας, οὐδὲν ἄλλως σημαίνει ὅτι ἰσοῦται μὲ τὴν ἀναζητουμένην Ἀλήθειαν, μὲ τὴν ἀναζητουμένην ἠθικὴν ἢ ἀρχὴν τῆς γενικῆς ὠφελιμότητος. Ἀλλ' ἀποτελεῖ πάντως μίαν λύσιν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ὑποφερτὴν, ἱκανὴν νὰ ἀποσοβῆσιν τὰς ἀμοιβαίας ἐξοντωτικὰς συγκρούσεις τῶν ἀτόμων ἢ τῶν ομάδων, καὶ νὰ ἀνταποκριθῆ οὕτω πρὸς τὸ πρωταρχικὸν αἶτημα τῆς μεγαλυτέρας δυνατῆς ἀτομικῆς εὐδαιμονίας, τοῦ ἀτόμου νοουμένου πάντοτε ὡς μέλους ἐνὸς συνόλου.

Ἐξυπακούεται ὅτι τὸ πρῶτον βῆμα οἷασδήποτε ὀμαδικῆς ἢ ὑπερομαδικῆς συμφωνίας, εἶναι ὁ ἀφοπλισμὸς τῶν ἀτόμων ποὺ συνιστοῦν μίαν ὀμάδα ἢ τῶν ομάδων ποὺ συνιστοῦν τὸ σύνολον. Καὶ ἐξ ἀντιθέτου, ὁ ἐξοπλισμὸς τῆς διοικητικῆς ἢ ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας.

Διότι δὲν ἀρκεῖ νὰ ὑποβάλλωμεν τὴν κατὰ συνθήκην ἠθικὴν νομοθεσίαν μιᾶς ὑποθετικῆς πλειοψηφίας εἰς τὴν προαίρεσιν τῶν διαφόρων ομάδων ἢ τῶν διαφόρων ἀτόμων.

Φυσικὸν κριτήριον τῆς ἀληθείας δὲν ὑφίσταται καὶ κάθε ἀτομον, ὅπως κάθε μία ὀμάς, θὰ ἠδύνατο νὰ διεκδικῆ ὑπὲρ ἑαυτῆς τὴν ἀποκλειστικὴν ὀρθότητα.

Δὲν ἀρκεῖ νὰ ὑποβάλλωμεν προαιρετικῶς τὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς ψηφοφορίας, εἰς τὴν κρίσιν τῶν διαφόρων ομάδων. Δὲν ἐλπίζουμε ὅτι θὰ γίνῃ δεκτόν, ἐὰν δὲν ὑπάρχῃ ἰσχυρὰ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία. «Τίποτα δὲν θὰ ἐγίνετο, λέγει ὁ Bentham, ἐὰν ἡ κοινωνία ἀπετείνετο εἰς τὴν βούλησιν τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀπέβλεπε μόνον εἰς τὸ νὰ διαφωτίζη τὸ ἄτομο γιὰ τὸν τρόπον ποὺ θὰ πρέπει νὰ ἐπιδιώκῃ τὴν ἀτομικὴν του εὐδαιμονία».

Εἶναι ἀπαραίτητον νὰ ὑπάρχῃ ἱκανὴ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία, δυναμένη νὰ κατευθύνῃ, ἔστω διὰ τῆς βίας, ὅλους πρὸς τὸν κοινὸ σκοπὸν.

Ὁ ἀπλοῦς ἠθικὸς διαφωτισμὸς οὐδὲν ἄλλως ἐγγυᾶται ὅτι θὰ φέρῃ τὸ ποθεινὸν ἀποτέλεσμα, δηλ. τὴν εὐδαιμονία τοῦ συνόλου.

Εἶναι ἐντεῦθεν φανερὸν ὅτι χειάζεται κατ' ἀναλογίαν μία διεθνῆς ἐκτελεστικὴ ἐξουσία, ἱκανὴ νὰ προστατεύσῃ ἐν δεδομένῃ στιγμῇ οἷανδήποτε κινδυνεύουσαν ὀμάδα.

Ἀλλὰ πῶς θὰ φθάσουμε ἐκεῖ; Εἶναι ἄρα γε ζήτημα ἐξαρτώ-

μενον ἐκ τῆς ἐλευθέρως μας θελήσεως ἢ ἀποκλειστικῶς ἐκ τοῦ νόμου τῆς αἰτιότητος, ὅποτε πάλιν καταλήγομεν εἰς τὸ εἴμαρμένον.

Εἴτε, λοιπόν, μᾶς ἀρέσει ἡ θεωρία τοῦ εὐδαιμονισμοῦ εἴτε ὄχι, ἐρευνῶντας τὸ πρόβλημα τῆς Ἠθικῆς, ὅλα τὰ ἠθικὰ παραγγέλματα, τὶς ἠθικὲς ἐννοιες καὶ ἀξίες, ὑποχρεωτικῶς θὰ κινηθοῦμε μέσα εἰς τὴν ἀντιφατικὴν βᾶσιν τοῦ ντετερμινισμοῦ - ἰντετερμινισμοῦ, ποὺ θεμελιώνει κατὰ τρόπον ὑπερβατικὸν κάθε τι ποὺ ὀνομάζουμε ἀλήθεια—γνώσι—ἢ ἀνθρώπινη ζωὴ.

Ὁ εὐδαιμονισμὸς εἴτε προϋποθέτει περισσότερον τὴν αἰτιότητα καὶ ὀλιγώτερον τὸ αὐτεξούσιον εἴτε κάποτε καὶ ἀντιστροφῶς, πάντοτε ὁμως ὑποκρύπτει καὶ τὰ δύο σκέλη τῆς ἀντιφάσεως εἰς ἓνα ὑπερνοητόν, ἀλλ' ἀναπόφευκτον συνδυασμόν:

Οὐδεμίαν ἐπιδέχεται ἀντίρρησην τὸ γεγονός, ὅτι οἵαδήποτε ἠθικὴ νομοθεσία ὑποχρεωτικῶς θὰ κινηθῆ μέσα εἰς «τὸ τρίδιον ἀτομικῆς — ὁμαδικῆς — γενικῆς ὠφελιμότητος», χωρὶς νὰ εἶναι δυνατὸν ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τῆς Ἠθικῆς (ὡς μεσιτρίας ὁδοῦ πρὸς τὴν μεγαλυτέραν δυνατὴν ἀτομικὴν εὐδαιμονίαν) νὰ ἀποκλεισθῆ ἢ μία ἔστω ἀπὸ τὰς τρεῖς αὐτὰς ὁδοὺς.

Παρὰ ταῦτα τὸ ἰδεῶδες πρὸς τὸ ὁποῖον πάντοτε θὰ τείνωμεν διὰ τῆς Ἠθικῆς χωρὶς νὰ φθάνωμεν ποτὲ καθ' ὀλοκληρίαν εἶναι ἢ ὀλονὲν μεγαλυτέρα προαγωγὴ τῆς τρίτης ἀρχῆς «τῆς γενικῆς ὠφελιμότητος» διὰ μιᾶς παγκοσμίου ἐνωτικῆς κινήσεως, μὲ ἄλλα λόγια ἢ προαγωγὴ τῆς ἰδέας τῆς συνενώσεως ὅλων τουλάχιστον τῶν ἀνεξαρτήτων ὁμάδων εἰς μίαν ὑπερομαδικὴν ὑπερεθνικὴν κοινωνίαν.

Ἐνα ἐρώτημα κατασταλάζει, ἀπὸ ὅλους αὐτοὺς τοὺς στρουφνοὺς συλλογισμοὺς: Εἶναι ἢ δὲν εἶναι ἠθικόν, (δηλ. πραγματικῶς ὠφέλιμον διὰ τὸ ἄτομον ποὺ νοεῖται ὡς μέλος ἑνὸς συνόλου) νὰ τίθεται ὁ σκοπὸς τῆς ἀτομικῆς ὠφελιμότητος κάτω ἀπὸ τὴν σκέπην μιᾶς μικρᾶς ἢ μεγάλης ὁμάδος, ὅταν δὲν εἶναι δυνατὸν ἐκ τῶν περιστάσεων ἢ ἀτομικὴ ὠφελιμότης νὰ τεθῆ κάτω ἀπὸ τὴν ἐννοιαν τοῦ συνόλου, ὅταν δὲν εἶναι δυνατὸν τὸ ἀτομικὸν συμφέρον νὰ τεθῆ γενικώτερα κάτω ἀπὸ τὸ ἀνθρώπινον;

Ἐὰν ὁ ἐναγκαλισμὸς τοῦ συνόλου δὲν εἶναι δυνατὸς εἰς μίαν δεδομένην στιγμήν, τί ἔμπορεῖ νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς τὸ ἄτομον τὴν μεγαλυτέραν δυνατὴν ὠφελιμότητα; Ἐὰν αὐτὸ ἔμπορῆ νὰ γίνῃ μὲ τὸν ἐναγκαλισμὸν μιᾶς μικρᾶς ἢ μεγάλης ὁμάδος, μήπως ὀφείλομεν ἐξ ἀνάγκης νὰ ἀποδεχθῶμεν τὴν ἀρχὴν τῆς ὁμαδικῆς ὠφελιμότητος ὡς ἠθικὴν, ὅτι δηλ. ἠθικόν εἶναι κάθε τι, ποὺ ὠφελεῖ τὸ ἄτομον χωρὶς αὐτὸ ποὺ ὠφελεῖ τὸ ἄτομον νὰ συγκρούεται μὲ τὰ συμφέροντα τῆς ὁμάδος εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκομεν; Ἀλλὰ τότε ἔχομεν τόσες ἀπόψεις ἠθικῆς ὅσας καὶ ὁμάδας.

“Όταν ἓνα πράγμα δὲν εἶναι εἰς τὴν ἐποχὴν μας πραγματο-
ποιήσιμον, μόνον ὡς ὄνειρον καὶ ὡς εὐχὴ θὰ ἤμποροῦσε νὰ ἐξε-
τασθῆ. Ἀλλὰ ἐὰν στηρίξουμε τὴν ἠθικὴν ἐπάνω εἰς ὄνειρα καὶ
εὐχάς, ξεφεύγει ἀπὸ τὸ παρελθὸν καὶ τὸ παρὸν καὶ μετατίθε-
ται εἰς τὸ μέλλον.

Ἐοφείλομεν τότε ἴσως νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι τὸ παρελθὸν καὶ
τὸ παρὸν ὑπῆρξαν ἀνήθικα;

Ἐὰν ἡ ἔννοια τῆς ἠθικῆς, ὅπως καὶ ἡ Ἀλήθεια, εἶναι ἔν-
νοιαὶ ἐν κινήσει, κάθε ἐποχὴ ἐν σχέσει μὲ τὴν προηγούμενη θὰ
πρέπει νὰ εὐρίσκειται εἰς ἄνωτέρα βαθμίδα ἠθικῆς, ἐὰν δεχθῶμεν
ὅτι κάθε ἐποχὴ προσανατολίζεται ὅλον ἐν καὶ περισσότερο πρὸς
τὴν ἰδέαν ἑνὸς συνόλου—πρὸς τὴν πανανθρώπινη ἰδέα· ἢ μήπως
ἀντιθέτως, κάθε ἐποχὴ ἔχει τὴν ἠθικὴν τῆς, ἓνα μέγιστον δυνα-
τὸν ὄριον ἠθικῆς καὶ ὠφελιμότητος ἀναλόγως μὲ τὰς ἐκάστοτε
περιστάσεις;

Κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ εὐδαιμονισμοῦ, ἡ ἠθικὴ δὲν εἶναι
τίποτε ἄλλο, παρὰ ὠφελιμότης, εἶναι ὁ μοναδικὸς δρόμος, ὁ
ἀσφαλέστερος δρόμος διὰ κάθε ἄτομον μέλος μιᾶς κοινότητος.

Ἐὰν, λοιπόν, ἡ ἐγγραφή μας ὡς μέλους μιᾶς παγκοσμίου κοινό-
τητος δὲν εἶναι τὴν σήμερον πραγματοποιήσιμος, τὸ ἄτομον, ποῦ
ἐπιζητεῖ πάντοτε τὴν μικροτέραν δυνατὴν ὁδύνην καὶ τὴν μεγα-
λυτέραν δυνατὴν εὐδαιμονίαν ἔχει τὸ δικαίωμα ἢ ὄχι, ἐν ὀνόματι
τῆς ἠθικῆς νὰ ἐντάσσεται εἰς μίαν μικρὰν ἢ μεγάλην ὁμάδα;

Μήπως δι’ αὐτοῦ τοῦ τρόπου ἀπομακρυνόμεθα ἀπὸ τὸν δρό-
μον τῆς ἠθικῆς;

Θὰ ἡδύνατο ἴσως νὰ ἀντιταχθῆ τὸ ἐπιχείρημα ὅτι ἤμπορεῖ
ὁ ἄνθρωπος ἐὰν θέλῃ (!) ἀλλὰ «νὰ ἤμπορῆ νὰ θέλῃ», κατὰ τὴν
περίφημον φράσιν τοῦ Schopenhauer.

Καὶ ἔπειτα ποῦ βρίσκεται ἡ ὁροθετικὴ γραμμὴ ποῦ χωρίζει
τὴν ὑποτιθεμένη ἐλευθέρᾳ βούλησιν τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τὸ ἀνα-
πόφευκτον εἴμαρμένον; Καὶ πῶς νὰ νοηθῆ ὁροθετικὴ γραμμὴ
μεταξὺ δύο ἐννοιῶν ἐκ διαμέτρου ἀντιφατικῶν;

Ἡ ἠθικὴ, λοιπόν, δὲν παύει ποτὲ νὰ εἶναι δρόμος ποῦ ὁδη-
γεῖ πρὸς τὴν ἀτομικὴν ὠφελιμότητα, δὲν παύει νὰ εἶναι μέσον
ποῦ ἀποσκοπεῖ εἰς τὴν καλυτέραν δυνατὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ
ἀτόμου.

“Όταν δὲ οἱ καιροὶ ἢ αἱ περιστάσεις τὸ ἀπαιτοῦν, ὅταν δὲν
εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ ἄλλῶς (!) ἐν ὀνόματι πάλιν τῆς ἠθικῆς ἢ
ἀτομικῆς ὠφελιμότητος τίθεται κάτω ἀπὸ τὴν ὁμαδικήν.

Εἰς παρωχημένας ἐποχὰς τῆς ἱστορίας τῆς ἀνθρωπότητος
πολὺ περισσότερο παρὰ τώρα θὰ ἡδύνατο νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς
οὐτοπιστικὴ κάθε ἐπιδίωξις διὰ τὴν δημιουργίαν μιᾶς παγκο-
σμίου ἐνώσεως.

Ἐὰν πότε μιὰ ἰδέα παύει νὰ εἶναι οὐτοπιστικὴ καὶ δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς πραγματοποιήσιμος ;

Ἐδῶ ἀνακύπτει εἰς ὅλη του τὴν ἐπιτακτικότητα τὸ πρόβλημα τῆς φιλοσοφίας τῆς ἱστορίας καὶ μᾶς ὀδηγεῖ κατ' εὐθείαν μέσα εἰς τὴν ἀδιέξοδον τῆς θρυλικῆς ἀντιφάσεως, ποὺ εἶναι τὸ καθ' ἑαυτὸ μητρικὸν πρόβλημα—τὸ πρόβλημα τῶν προβλημάτων.

Ἡ συνένωσις ὅλων τῶν ἀνθρώπων εἰς ἓνα σύνολον εἶναι κάτι ἐξαρτώμενον ἐκ τῆς βουλήσεως τῶν ἀνθρώπων ἢ ἀντιθέτως, ἐκ τῆς ἀκατανικήτου δυνάμεως τοῦ πεπωμένου, ἐξ ἑνὸς πανισχύρου ντετερμινισμοῦ ; Τίς θὰ ἠδύνατο νὰ καθορίσῃ, ἔστω καὶ κατὰ προσέγγισιν, κατὰ ποῖον ποσοστὸν ἢ κοινωνικὴ ἐξέλιξις εἶναι ζήτημα ἐλευθέρου βουλήσεως ἢ ντετερμινισμοῦ ;

Ἄλλ' ὡς ἐπανέλθωμεν γιὰ λίγο στὸ κεφάλαιον τῆς αἰσθητικῆς καὶ ὡς ἐξετάσουμε συγκριτικῶς πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀγαθοῦ τὴν ἔννοιαν τοῦ ὠραίου.

Ὡραῖον συνήθως λέγεται ὅ,τι ἀρέσει εἰς τὸ ἄτομον, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅτι αὐτὸ ποὺ ἀρέσει εἰς τὸ ἄτομον δὲν συγκρούεται μὲ τὴ γνώμη τῆς ομάδος, δὲν ἀπαρέσκει εἰς τὴν ομάδα. Ἐπειδὴ ὅμως ὑπάρχουν πάρα πολλαὶ ομάδες, κατ' ἀνάγκην θὰ ὑπάρχουν, τόσαι ἀπόψεις ὠραίου ὅσαι καὶ ομάδες.

Πρὸ μιᾶς τόσοσ μεγάλης ποικιλίας ἀπόψεων, εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὠραῖον, ὡς ἀπόλυτος ἔννοια, δὲν ὑφίσταται, ὅτι δὲν ὑφίσταται πρότυπον ὠραίου.

Ἀναλόγως μὲ τὴν ἐποχὴ, τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμα, τὸ γεωγραφικὸν πλάτος, τὰς φυλετικὰς ἰδιορρυθμίας, ἢ μία ὁμάς δέχεται ὡς ὠραῖον ὅ,τι ἀπορρίπτεται ἀπὸ τὴν ἄλλην. Πρότυπον ὠραίου, ἀπόλυτος τύπος ὠραίου δὲν ἔμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ παρὰ μόνον ὡς ἰδέα μετατιθεμένη εἰς ἓνα ἀπώτατον καὶ ἀσύλληπτον μέλλον. Μόνον ὡς φαντασίωσις ἐν τῇ ἀνελίξει τῆς κοινωνικῆς ζωῆς μὲ τὸν ἐναγκαλισμὸν τοῦ συνόλου. Ὡραῖον θὰ εἶναι κάποτε ἢ ποτὲ ὅ,τι ἀρέσει εἰς τὸ ἄτομον, χωρὶς αὐτὸ ποὺ ἀρέσει εἰς τὸ ἄτομον νὰ ἀπαρέσκει εἰς τὸ σύνολον· ἔδῳ ἐξυπακούεται ἡ ἐνότης, ἡ πλήρης ταυτότης τοῦ ἀτόμου πρὸς τὸ σύνολον : ἔννοια καθ' ὁλοκληρίαν χιμαιρικὴ.

Ἐὰν εἰς παρωχημένας ἐποχάς, πολὺ περισσότερον παρὰ σήμερον, ὁ ἐναγκαλισμὸς τοῦ συνόλου δὲν ἦτο δυνατός, μᾶς ἐπιτρέπεται νὰ ἀρνηθῶμεν κάθε αἰσθητικὴν ἀξίαν ἀπὸ τοὺς περασμένους αἰῶνας ; Ἴσως ὄχι.

Ἀκριβῶς τὰ ἴδια ἰσχύουν προκειμένου περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ ἀγαθοῦ.

Ἡ ἔννοια τῆς ἠθικῆς ἔχει τῆς ἀφετηρίαν της εἰς τὴν ἀτομικὴν ὠφελιμότητα. Ὡς ἠθικὸν καθιεροῦται πάντοτε ὅ,τι ὠφελεῖ

καθ' οἷονδῆποτε τρόπον τὸ ἄτομον, χωρὶς αὐτὸ πὺν ὠφελεί τὸ ἄτομον νὰ συγκρούεται μὲ τὰ συμφέροντα τῆς ομάδος, τῆς μικρῆς ἢ τῆς μεγάλης ομάδος ἢ καὶ τοῦ συνόλου.

Ἡ ομάδα, ὡς ἀντικειμενικὴ πραγματικότης, ἔχει τὴν θέσιν τῆς ἐφ' ὅσον ὁ ἐναγκαλισμὸς τοῦ συνόλου δὲν εἶναι δυνατός.

Ὁ καθηγ. Θεοδωρακόπουλος εἰς τὸ βιβλίον του «Σύστημα Φιλοσοφικῆς Ἠθικῆς», γράφει ὅτι : «δὲν μᾶς ἐπιτρέπεται νὰ ἀρνηθῶμεν κάθε ἠθικὴν ἀξίαν ἀπὸ τὰς παλαιότερας γενεᾶς καὶ νὰ θεωρήσωμεν τὴν Ἠθικὴν ὡς ὄραμα ἐνὸς χιλιαστικοῦ μέλλοντος».

Πῶς ὅμως καὶ διατὶ αὐτὸς ὁ ἐναγκαλισμὸς τοῦ συνόλου, ὁ ὁποῖος πιθανῶς νὰ ἔθετε τέρμα εἰς τὰς φιλονικίας τῶν ομάδων, πῶς καὶ διατὶ δὲν φαίνεται σήμερον πραγματοποιήσιμος ; Ἴδου τὸ μεγάλο πρόβλημα πὺν μᾶς ἐπαναφέρει εἰς τὴν ἀντίφασιν τοῦ ντετερμινισμοῦ - ἰντετερμινισμοῦ καὶ θέτει τὸ ἄτοπον καὶ ἐκ τῶν προτέρων καταδικασμένον ἐρώτημα : Ἀφοῦ ὅλοι μας ἐξ ἀνάγκης, ἀνωτέρω βίᾳ, δεχόμεθα τὴν ὑπερβατικὴν αὐτὴν συνύπαρξιν τοῦ ἐλευθέρου καὶ ἀνελευθέρου τῆς ἀνθρωπίνης βουλήσεως, κατὰ ποῖον ποσοστὸν ἢ συνένωσις ὅλων τῶν ἀνθρώπων εἰς ἓνα σύνολον εἶναι ζήτημα ἐξαρτώμενον ἐκ τῆς ἐλευθέρου μας βουλήσεως ἢ ἐκ τῆς ἀκατανικήτου δυνάμεως ἐνὸς ἀφεύκτου εἰμαρμένου ;

Διὰ τὴν καλύτεραν κατανόησιν τῶν ἀνωτέρω θὰ προτιμήσωμεν τὰς εἰκόνας πὺν εἶναι περισσότερον παραστατικαί, καὶ θὰ ἐπαναλάβωμεν τὰ ἴδια μὲ τὴν εὐκαιρίαν τῆς περιγραφῆς ἐνὸς φανταστικοῦ παραδείγματος.

Ἄς ὑποθέσωμεν ὅτι εἰς ἓνα ἄλλον πλανήτη ὅλη ἡ ξηρὰ δὲν εἶναι παρὰ ἓνα μικρὸν νησιωτικὸν συγκρότημα, ἓνα εἶδος πολυνησίας καὶ ὅτι εἰς τὰ νησίδια αὐτὰ κατοικοῦν κατὰ νομάδας ἀνθρωποὶ πρωτόγονοι, πὺν δὲν ἤμποροῦν μὲ τὰ μέσα πὺν διαθέτουν νὰ ἐπικοινωνήσουν καὶ ἀμοιβαίως ἀγνοοῦνται.

Τὰ νησίδια ὅλα-ὅλα εἶναι 50 εἰς ἀριθμὸν καὶ εἰς ἓνα ἕκαστον κατοικοῦν 50.000 περίπου πρωτόγονοι ἀνθρωποὶ διαχωρισμένοι εἰς ομάδας ἀποτελούσας μικροὺς κοινοβιακοὺς συνοικισμοὺς ἐκ 1000 περίπου ἀτόμων.

Τὰ πρωτόγονα αὐτὰ χωρία εἶναι ἀνεξάρτητα ἀλλήλων, ἀπέχουν ἱκανὴν ἀπόστασιν καὶ σχεδὸν δὲν ἔχουν ἐπαφήν.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, εἰς τὴν ὁποῖαν ὑποθετικῶς ἀναφέρεται ἡ ἔρευνα, ἄς παρακολουθήσουμε πῶς θὰ ἀναπτυχθῇ ἡ ζωὴ εἰς ἕκαστον χωρίον, καὶ πῶς καὶ ἐπὶ ποίας ἀρχῆς θὰ στηριχθοῦν αἱ βάσεις τῆς ἠθικῆς νομοθεσίας τῆς πρωτογόνου αὐτῆς κοινωνικῆς ομάδος.

Κάθε ἄτομον, μέλος τῆς πρωτογόνου αὐτῆς κοινότητος, εἶναι ὑποχρεωμένον ἀπὸ τὴν ἰδίαν του φύσιν νὰ ἐπιζητήσῃ τὴν μικρο-

τέραν δυνατήν ὀδύνην ἢ τὴν μεγαλυτέραν δυνατήν ὠφελιμότητα — Εὐδαιμονίαν.

Χωρὶς περιορισμοὺς τῶν ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν ὁ πρωτόγονος αὐτὸς οἰκισμὸς - τὸ κοινοβιακὸν αὐτὸ συγκρότημα εἶναι φύσει ἀδύνατον νὰ ὑπάρξῃ.

Ὅταν ἐλευθέρως ὁ εἷς ἐπιτίθεται ἐναντίον τοῦ ἄλλου, ὑπακούων εἰς τὰς αἰσθητηρίους ἢ τὰς ψυχοπνευματικὰς του ἀπαιτήσεις, ὅταν διὰ νὰ ἱκανοποιήσῃ τις τὴν πείναν ἢ τὴν δίψαν π. χ. καὶ ἐν γένει οἴανδήποτε ὀργανικὴν ἀνάγκην, ὅταν ἐλευθέρως δύναται ὁ καθεὶς νὰ ἐπιτίθεται ἐναντίον τοῦ ἄλλου, κοινωνικὴ ζωὴ δὲν ἔμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ οὔτε ἀτομικὴ εὐδαιμονία, ἀφοῦ μόνον μέσα εἰς τὴν κοινωνικὴν ὁμάδα ἢ εἰς τὸ κοινωνικὸν σύνολον δύναται αὕτη νὰ ἀναζητηθῇ.

Κοινωνικὴ ὅμως ζωὴ - ἴσον περιορισμοὶ τῶν ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν καὶ ἀκριβῶς αὐτοὶ οἱ περιορισμοὶ τῶν ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν, ποὺ ἀποβλέπουν εἰς τὴν καλυτέραν δυνατὴν λειτουργίαν τοῦ κοινοβιακοῦ ὀργανισμοῦ, ἐξ οὗ κρέματα ἢ ἀτομικὴ εὐδαιμονία, αὐτοὶ οἱ περιορισμοὶ λέγονται ἐν συντομίᾳ «Ἠθικὸς Νόμος».

Ἔτσι ὁ ἠθικὸς νόμος περιορίζει τὰς φυσικὰς ἀτομικὰς ἐλευθερίας, διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς τὸ ἄτομον τὴν μεγαλυτέραν δυνατὴν ἀτομικὴν εὐδαιμονίαν. Χωρὶς αὐτοὺς τοὺς ἠθικοὺς περιορισμοὺς εἶναι ἐκ τῶν προτέρων ἀδύνατον νὰ νοηθῇ κοινωνικὸς ὀργανισμὸς.

Ἐὰν πρὸς στιγμὴν φαντασθῶμεν ὅτι οἱ περιορισμοὶ αὐτοὶ ποὺ ἐν τῷ συνόλῳ ἀντιπροσωπεύουν τὴν λεγομένην Ἠθικὴν νομοθεσίαν, ἐὰν πρὸς στιγμὴν φαντασθῶμεν ὅτι αἴρονται, μία πλήρης ἀναρχία καὶ ἓνα χάος θὰ ἐπακολουθοῦσε εἰς τὸ φανταστικὸν ἐκεῖνο κοινοβιακὸν συγκρότημα καὶ ὁ πρωταρχικὸς σκοπός, ποὺ φαίνεται νὰ ἀναπηδᾷ μέσα ἀπὸ τὰ σπλάγχνα τῆς ζωῆς (ἀντίθεσις ἡδονῆς - ὀδύνης), ἢ φυσικὴ αὕτη παρόρμησις τοῦ ἀτόμου διὰ τὴν μεγαλυτέραν δυνατὴν ἀτομικὴν ὠφελιμότητα δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ εὐοδωθῇ.

Τὸ «ἀγαπᾶτε ἀλλήλους» καὶ ἐν ὀλίγοις ὀλόκληρος ὁ «ἠθικὸς νόμος», κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ Εὐδαιμονισμοῦ, ἐνεφανίσθη (ὅπως τοῦτο ἄνωτέρω πλέον διεξοδικῶς ἀνεπτύχθη) συγκρότως μὲ τὴν ζωὴν, ἣτις κρύβει μέσα εἰς τὴν οὐσίαν της τὴν αἰσθητήριον ἀντίθεσιν «ἡδονῆς καὶ πόνου».

Ἡ ἀντίθεσις αὕτη εἶναι ἐκείνη ποὺ θεμελιώνει ἐπὶ ἀκλονήτων βάσεων τὸν κοινωνικὸν βίον καὶ συντελεῖ εἰς τὴν καλυτέραν δυνατὴν λειτουργίαν τοῦ κοινοβιακοῦ ὀργανισμοῦ, ἐκ τοῦ ὁποίου εἶναι ἐξηρητημένη ἢ ἀτομικὴ εὐδαιμονία.

Οἱ 1000 κάτοικοι τοῦ πρωτογόνου αὐτοῦ κοινοβίου εὐρίσκονται ἐξ ἀρχῆς εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ συντάξουν ἠθικὸν κώδικα, μίαν γενικὴν νομοθεσίαν καθολικῆς καὶ ὑποχρεωτικῆς ἰσχύος.

Ἡ νομοθεσία αὐτή, πού ὑπόσχεται νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς τὸν καθένα χωριστὰ καὶ εἰς ὄλους μαζί τὴν μεγαλυτέραν δυνατὴν εὐδαιμονίαν, θὰ θεμελιωθῇ κατ' ἀνάγκην ἐπὶ τῆς λεγομένης ἀρχῆς τῆς «γενικῆς ὠφελιμότητος», πού εἶναι τὸ ἴδιο μὲ τὴν λεγομένην «κοινωνικὴν δικαιοσύνην».

Μοναδικὸς σκοπὸς εἶναι ἡ μεγαλυτέρα δυνατὴ εὐδαιμονία ὄλων.

Εἰς αὐτὸ καὶ μόνον ἀποβλέπουν ὁ καθένας χωριστὰ καὶ ὄλοι μαζί ὑπῆκοντες εἰς τὴν φυσικὴν προσταγὴν, εἰς τὸ θεῖον θέλημα πού ἀναγινώσκεται καθαρὰ μέσα εἰς τὴν οὐσίαν «τῆς ζώσης φύσεως» μὲ τὴν αἰσθητήριον ἀντίθεσιν τοῦ πόνου καὶ τῆς ἡδονῆς.

Εἶναι ἀνάγκη νὰ ὀρισθῇ ἐπακριβῶς ἡ «ἀρχὴ τῆς γενικῆς ὠφελιμότητος», μὲ ἄλλα λόγια νὰ ὀρισθῇ τί εἶναι αὐτὴ ἡ λεγομένη «κοινωνικὴ δικαιοσύνη», διότι ἐπάνω στὴν ἀρχὴ αὐτὴ βασίζεται ἡ ἀμοιβαιότης ὄλων τῶν κοινωνικῶν ὑποχρεώσεων τοῦ ἠθικοῦ κώδικος.

Ἀλλὰ διὰ νὰ ὀρισθῇ ἡ ἀρχὴ αὐτὴ εἶναι ἀπαραίτητος ἡ ὁμοφωνία ὄλων τῶν κατοίκων, ἐπὶ οἵουδήποτε ἀναφυομένου ζητήματος.

Κοινωνικὴ δικαιοσύνη ἢ ἀρχὴ γενικῆς ὠφελιμότητος ἴσον ἓνα μέγα πλῆθος ζητημάτων, ἓνα μέγα πλῆθος νομοθετημάτων, καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ νομοθετήματα εἶναι δευτερογενῆ προβλήματα.

Τὸ πρωτογενὲς πρόβλημα τῆς γνώσεως, πού εἶναι τὸ ἴδιο μὲ τὸ μητρικὸν πρόβλημα τοῦ ντετερμινισμοῦ - ἰντετερμινισμοῦ, συνεχῶς ἀναλύεται εἰς ἄλλα δευτερογενῆ προβλήματα. Ἀρχὴ γενικῆς ὠφελιμότητος - Ἀρετὴ - Ἠθικὴ - Εἰρήνη - Ἀλτροουϊσμός - Κοινωνικὴ Δικαιοσύνη : Τί σημαίνουν ὅλα αὐτά ; Εἶναι ὅλα θυγάτρια προβλήματα ἐξηρητημένα ἀπὸ τὸ μητρικὸν πρόβλημα τῆς Γνώσεως.

Ἐὰν τὸ πρόβλημα τῆς Ἀλήθειας ἐλύετο, ὅλα τὰ ἄλλα θὰ ἐλύοντο ἀφ' ἑαυτῶν. Ἀλλὰ πῶς νὰ γίνῃ, ὅταν δὲν ὑπάρχῃ ἓνα φυσικὸν μέτρον δι' ὄλους μας ὑποχρεωτικόν, ὅταν τὸ πρωτογενὲς πρόβλημα εἶναι στὴ βᾶσι τοῦ ἀντιφατικόν;

Μία διέξοδος ἀπομένει, ἡ ὁδὸς τῆς πλειοψηφίας, χωρὶς ἡ γνώμη τῆς πλειοψηφίας νὰ εἶναι κατ' ἀνάγκην καὶ ἡ ἐπιζητούμενη ἀλήθεια.

Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ὁδὸς τῆς πλειοψηφίας πού παρίσταται ὡς διέξοδος εἶναι νόθος ὁδός. Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ καλῆται τὸ σύνολον νὰ δίδῃ ἐκάστοτε συγκατάθεσιν ἐπὶ τῶν ἀπειροπληθῶν ζητημάτων τῆς ἡμερησίας διατάξεως.

Ἡ ἐξουσιοδότησις ἀντιπροσώπων καταλύει ἐν μέρει τὴν ἀτομικὴν ἐλευθερίαν, τῶν ἀντιπροσώπων δικαιουμένων νὰ χειρίζονται ἐν λευκῷ ἐφ' ἱκανὸν διάστημα χρόνου οἵονδήποτε ζήτημα.

Ἐπὶ ποίων λοιπὸν βάσεων θὰ θεμελιωθῆ ἡ πρωτόγονος αὐτὴ κοινωνικὴ ὁμὰς τῶν 1000 ἀτόμων;

Ὅλοι ὀφείλουν νὰ ὑπακούσουν εἰς μίαν γενικὴν νομοθεσίαν, ἀλλὰ πῶς θὰ συνταχθῆ; Ἄπειρα ζητήματα ἀναφύονται πρὸς λύσιν. Ἄπειρα δευτερογενῆ προβλήματα ἀνακύπτουν, πού εἶναι ἕξ ἴσου δύσκολον νὰ λυθοῦν, ὅπως καὶ τὸ πρωτογενὲς πρόβλημα τῆς Γνώσεως.

Πολὺ ὠραῖον τὸ ἐπίγραμμα «κοινωνικὴ δικαιοσύνη», ἀλλὰ τί σημαίνει, τί ἀκριβῶς εἶναι ἡ κοινωνικὴ δικαιοσύνη;

Πῶς θὰ εὐρεθῆ ἡ ἀλήθεια μεταξὺ τόσων ἀλληλοσυγκρουομένων ἀπόψεων;

Ἄτελείωτοι συζητήσεις καὶ διαφωνίαι.

Μόνη ἡ ὁδὸς τῆς πλειοψηφίας παρέχει διέξοδον χωρὶς νὰ μᾶς διασφαλίσῃ ἔναντι τῆς ζητουμένης ἀληθείας.

Διὰ τῆς ὁδοῦ αὐτῆς ἐπὶ τέλους συντάσσεται ἕνας κάποιος τύπος γενικῆς νομοθεσίας, εἰς τὴν ὁποίαν ὑποχρεωτικῶς ὑπακούουν καὶ οἱ 1000 κάτοικοι τῆς πρωτογόνου αὐτῆς ὁμάδος.

Αὕτη ἡ κατὰ συνθήκην νομοθεσία εἶναι ἐκείνη πού λέγεται στὴν προᾶξι «ἀρχὴ γενικῆς ὠφελιμότητος» ἢ «ἀρχὴ κοινωνικῆς δικαιοσύνης» διὰ τοὺς 1000 αὐτοὺς κατοίκους.

Ἡ ὁδὸς τῆς πλειοψηφίας, ἂν καὶ νόθος, δύναται ὡς τόσον νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ εἰς μίαν κατὰ συνθήκην ἐπίλυσιν οἰουδήποτε ἀναφυομένου ζητήματος.

Πολὺ ὠραῖα καὶ ἐντυπωσιακὰ τὰ ἠθικὰ παραγγέλματα «εἰρήνη ἡμῖν» καὶ «ἀγαπᾶτε ἀλλήλους», ἀλλὰ εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ δώσουμε ὅλοι ἀπὸ συμφώνου ἕνα πρακτικῶς ἀποδεκτὸν ὄρισμὸν τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀγάπης.

Ἀγάπη—ἀρετὴ—καὶ ἠθικὴ εἶναι, λοιπόν, ἐννοιαὶ ἐξαρτώμεναι ἀπὸ τὸ πνεῦμα, τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμα τῆς ἐποχῆς: ἴσον ὁ ὄρισμὸς πού θὰ δώσῃ ἡ κοινὴ γνώμη ἢ οἱ ἐκπρόσωποί της.

Εἶναι φανερόν ὅτι ὄχι μόνον ὁ ὄρισμὸς τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ καὶ οἰοσδήποτε ἄλλος ὄρισμὸς, εἴτε ὀρθὸς εἴτε ἐσφαλμένος διὰ τὸ οἰονδήποτε ἄτομον ἢ τὴν οἰανδήποτε ὁμάδα τῶν ἀνθρώπων, οἰαδήποτε ἀπόφασις ἐκ τῆς πλειοψηφίας κατ' εὐθείαν ἢ τῶν ἐκπροσώπων τῆς δικαιοσύνης προερχόμενος, ὀφείλει νὰ γίνεται ὑποχρεωτικῶς δεκτός.

Δύο βασικαὶ προϋποθέσεις ἀπαιτοῦνται διὰ νὰ καταστῇ πραγματικότης ἡ συγκρότησις καὶ ἡ ἐπιβίωσις τοῦ πρωτογόνου αὐτοῦ κοινοβιακοῦ ὀργανισμοῦ τῶν 1000 ἀτόμων· ἀφ' ἑνὸς γενικὸς ἀφοπλισμὸς τῶν ἀτόμων καὶ ἀφ' ἑτέρου ἰσχυρὰ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία.

Τὸ φανταστικὸν αὐτὸ παράδειγμα ἀποβλέπει νὰ δείξῃ πρῶτον, ὅτι ἐνῶ ὑπάρχουν εἰς ἕκαστον νησίδιον πολλαὶ κοινωνικαὶ ὁμάδες, ἡ νομοθεσία διέπυσα τὰς σχέσεις τῶν κατοίκων ἐκά-

στης ἕξ αὐτῶν στηρίζεται συγχρόνως ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ὀμαδικῆς καὶ γενικῆς ὠφελιμότητος, ἐφ' ὅσον κάθε μία ἀπὸ τὰς ὀμάδας εἶναι ἀπομονωμένη καὶ ἀνεξάρτητος.

Τοιοτοτρόπως ἡ ἀρχὴ τῆς «ὀμαδικῆς ὠφελιμότητος» εἶναι συγχρόνως ἐδῶ καὶ ἀρχὴ «γενικῆς ὠφελιμότητος».

Ὅταν ὁμως ἡ ὀμαδικὴ ὠφελιμότης ἀπὸ τὸ ρόλο τῆς γενικῆς μεταπηδήσῃ εἰς τὸ ρόλο τῆς ἀτομικῆς, πρᾶγμα ποὺ συμβαίνει ὅταν αἱ ὀμάδες παύσονται νὰ εἶναι ἀποχωρισμένοι καὶ ἀνεξάρτητοι, προβάλλει ἀμέσως τὸ ἠθικὸν αἴτημα τῆς συνενώσεως τῶν ὀμάδων. Ἀλλὰ ἡ συνένωσις αὕτῃ κάτω ἀπὸ μίαν γενικὴν νομοθεσίαν ἀπαιτεῖ ὠριμότητα καὶ συγκατάθεσιν ὄλων καὶ αὐτὸ δὲν εἶναι ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν δυνατὸν.

Δεύτερον τὸ ἴδιον αὐτὸ παράδειγμα ἀποβλέπει νὰ δείξῃ ὅτι ἡ ἐννοια τῆς ἠθικῆς ποὺ ἔχει ὡς ἀφετηρίαν τὴν ἀτομικὴν ὠφελιμότητα, αὐτὸς ὁ δρόμος ποὺ λέγεται δρόμος ἠθικῆς καὶ ποὺ διανοίγεται ἀπὸ τὴ φύσιν καὶ ἀποκαλύπτεται ἀπὸ ἡμᾶς, διὰ νὰ ὀδηγήσῃ τὸ ἄτομο εἰς τὴν μεγαλυτέραν δυνατὴν εὐτυχίαν, αὐτὸς ὁ δρόμος, ὅταν δὲν εἶναι δυνατὸν ἐκ τῶν περιστάσεων νὰ διανοιχθῇ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς γενικῆς ὠφελιμότητος μετὸν ἐναγκαλισμὸν τοῦ συνόλου, διανοίγεται ἕξ ἀνάγκης πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς ὀμαδικῆς ὠφελιμότητος.

Ἡ ὁδὸς τῆς γενικῆς ὠφελιμότητος, ὅταν εἶναι προσιτή, εἶναι περισσότερο ὠφέλιμος καὶ συνεπῶς περισσότερο ἠθικὴ ἀπὸ τὴν ὁδὸν τῆς ὀμαδικῆς ὠφελιμότητος—ἀλλὰ ὅταν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχωμεν τὸ περισσότερο, δεχόμεθα τὸ ὀλιγώτερον· αὐτὸ ἀκριβῶς συμβαίνει, ὅταν ἕξ ἀνάγκης ἀποδεχόμεθα τὴν ἀρχὴν τῆς ὀμαδικῆς ὠφελιμότητος ἀντὶ τῆς ἀρχῆς τῆς γενικῆς. Τὴν ὁδὸν τῆς ὀμαδικῆς ὠφελιμότητος υἱοθετεῖ ὁ καθένας ἀπὸ ἡμᾶς καὶ εἰς τὴν ἰδιωτικὴν του ζωὴν, ὅταν ἐκ τῶν περιστάσεων δὲν εἶναι προσιτὴ ἡ ὁδὸς τῆς γενικῆς.

Δὲν ἔχομεν ἀντίρρησιν ὅτι θὰ ἦτο πολὺ ὠραιότερον, ἀρκεῖ νὰ στηρίζεται ὠφελιμιστικῶς, εἰάν ἡ ἐννοια τῆς ἠθικῆς ἦτο δυνατὸν νὰ περιλάβῃ ὅλα τὰ ζωντανὰ πλάσματα—καὶ τὰς ἀγέλας τῶν προβάτων—καὶ τὰ ἕντομα, ἐναντίον τῶν ὁποίων διεξάγομεν ἐξοντωτικὸν ἀγῶνα. Πολὺ ὠραῖον καὶ ὠφελιμιστικῶς ἠθικώτερον θὰ ἦτο εἰάν ἡ ἠθικὴ περίπτυξις ἀφοροῦσε τὸ σύνολον τῶν ἀνθρώπων καὶ ὄχι μόνον μίαν μικρὰν ἢ μεγάλην ὀμάδα. Ἀλλ' ὅταν ὁ ἐναγκαλισμὸς τοῦ συνόλου δὲν εἶναι δυνατός, ἔστω διότι «δὲν θέλουν ἢ διότι δὲν ἠμποροῦν νὰ θέλουν ὅλοι», ἡ ὁδὸς τῆς ὀμαδικῆς ὠφελιμότητος, ἡ ἀρχὴ τοῦ ὀμαδικοῦ συμφέροντος παραμένει μόνη διέξοδος εἴτε μᾶς ἀρέσει εἴτε ὄχι. Μέσα εἰς τὴν φράσιν καὶ ἀπὸ τὴν φράσιν αὐτὴν τοῦ Schopenhauer «διότι δὲν θέλουν ἢ διότι δὲν ἠμποροῦν νὰ θέλουν» κρύπτεται καὶ ἀναπηδᾷ ἡ θετικο-

ἀρνητική αντίφασις «αίτιότητος—αυτεξουσίου», τὸ καθ' ἑαυτὸ μητρικὸν πρόβλημα.

Ἐπανερχόμεθα εἰς τὸ ἓνα ἀπὸ τὰ 50 νησίδια τῆς φανταστικῆς αὐτῆς χώρας μὲ τὰ πολλὰ αὐτοτελῆ χωρία; εἰς τὸ καθένα ἀπὸ τὰ ὅποια οἱ κάτοικοι ὑπακούουν εἰς μίαν γενικὴν νομοθεσίαν καὶ διαβιοῦν ἐν εἰρήνῃ ὑπὸ τὴν αὐστηρὰν ἐποπτείαν τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας.

Ἡ ἠθικὴ νομοθεσία ἢ διέπουσα τὰς ἀμοιβαίας σχέσεις τῶν κατοίκων ἐκάστου χωρίου, ἐφ' ὅσον αἱ διάφοροι ὀμάδες οὐδεμίαν ἔχουν ἐπαφήν, ἢ ἠθικὴ αὐτὴ νομοθεσία λέγομεν ὅτι στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς γενικῆς ὠφελιμότητος.

Ἀφ' οὗτου ὁμως ἀρχίσῃ οἰαδήποτε ἐπαφὴ μεταξὺ τῶν χωρίων, ἢ ἀρχὴ τῆς γενικῆς ὠφελιμότητος, ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς ὁποίας εἶχε συνταχθῆ ἢ γενικὴ νομοθεσία μεταπίπτει εἰς ὀμαδικὴν ὠφελιμότητα, ὡς μὴ συμπεριλαμβάνουσα πλέον τοὺς κατοίκους ὅλων τῶν χωρίων, ἀλλὰ μόνον τοῦ ἑνός.

Ὁ ἀνταγωνισμὸς μεταξὺ τῶν χωρίων ὀδηγεῖ τελικῶς εἰς συγκρούσεις, ἐφ' ὅσον δὲν ὑφίσταται ἑνιαία νομοθεσία διέπουσα ὅλας τὰς ὀμάδας, ὅλα τὰ χωρία.

Ἀντὶ ἀτομικῶν συγκρούσεων ἔχομεν τώρα πλέον μαζικὰς συγκρούσεις, αἵτινες καθιστοῦν καὶ ἐδῶ διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν περισσότερον ἐπιτακτικὴν τὴν ἀνάγκην τῆς ἐνώσεως ὅλων τῶν ὀμάδων καὶ τὴν σύνταξιν μιᾶς προστατευτικῆς νομοθεσίας καθολικῆς ἰσχύος.

Χρειαζέται διαπλάτυνσις τῆς ἀρχῆς τῆς ὀμαδικότητος, ὥστε νὰ συμπεριλάβῃ ὅλα τὰ χωρία τοῦ νησιδίου.

Ἡ φυσικὴ παρόρμησις πρὸς τὴν μεγαλυτέραν δυνατὴν ἀτομικὴν ὠφελιμότητα ὑποδεικνύει καὶ συγχρόνως ὑποδέχεται ὡς ἀναπόφευκτον τὸν συνασπισμὸν ὅλων τῶν χωρίων τοῦ νησιδίου καὶ τὴν σύνταξιν ἑνὸς γενικοῦ ἠθικοῦ κώδικος, τοῦ ὁποίου πρωταρχικὸς ὄρος νὰ εἶναι τὸ «εἰρήνη ἡμῖν».

Πολλὴ συζήτησις χωρεῖ ἐὰν καὶ κατὰ πόσον εἰς μίαν δεδομένην στιγμὴν εἶναι πραγματοποιήσιμος ἢ ὄχι ἢ ἐφαρμογὴ τοῦ ἐνωτικοῦ αὐτοῦ ἠθικοῦ κώδικος.

Ὅταν κάποτε μὲ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου ἐπέλθῃ εἰρήνευσις ὅλων τῶν χωρίων, καταφαίνεται πόσον τελεσφόρος ἀποβαίνει ἢ ἀρχὴ τῆς γενικῆς ὠφελιμότητος καὶ πόσον καταστροφικὴ ἢ ἀρχὴ τῆς ὀμαδικῆς ἢ τῆς ἀτομικῆς.

Ἀλλὰ ζωὴ εἶναι κίνησις, διαρκῆς μεταβολή, ἀέναιος καὶ ἀνεπίστροφος ροή, διαρκῆς γίνεσθαι.

Μία ἀρχὴ ποὺ ἴσχυε εἰς τὸ παρελθὸν ἴσως δὲν ἴσχύει πλέον σήμερον ἢ δὲν θὰ ἴσχύῃ αὐριον.

Ὅταν μετὰ τινα χρόνον θὰ ἔχη ἀναπτυχθῆ ἢ θιλασσία ὁδὸς

καὶ θὰ ἔχη καταστήσει δυνατὴν καὶ εὐκόλον τὴν ἐπικοινωνίαν μεταξὺ τῶν νησιδίων, ἢ ἰδίᾳ πάλιν ἱστορία θὰ ἐπαναληφθῆ.

Κάθε νησίδιον θὰ ἀποτελῆ ὑπὸ ἰδίαν σημαίαν ἀνεξάρτητον ἐπικράτειαν. Οἰκονομικὸς ἀνταγωνισμὸς — ἀλληλοσυγκρουόμενα συμφέροντα—ἐμπόλεμος κατάστασις. Τὸ ἓνα νησίδιον ἐπιπίπτει ἐναντίον τοῦ ἄλλου μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἀλληλεξόντωνσιν καὶ τὸν ἀφανισμόν ὄλων. Ἐκ τοῦ χάους αὐτοῦ ἀναπηδᾷ πάλιν ἡ ἀνάγκη καὶ ἡ εὐχὴ διὰ τὴν συνένωσιν ὄλων τῶν νησιδίων εἰς ἀποτέλεσιν μιᾶς καθολικῆς συμπολιτείας. (Διεθνισμός). «Καὶ τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν». Ἡ εὐχὴ διὰ τὴν κατάργησιν τοῦ πολέμου μεταξὺ τῶν νησιδίων καὶ διὰ τὸ «Ἐπιγῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία».

Ἄλλ' αὐτὴ ἡ συνένωσις τῶν πάντων, ἣτις φαίνεται ὅτι ὑπόκειται νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν μεγαλυτέραν δυνατὴν εὐδαιμονίαν εἰς τοὺς θνητοὺς δὲν εἶναι καὶ τόσον εὐκόλον πρᾶγμα.

Ποῦ βρίσκειται ἡ δυσκολία;

Ἐνῶ ὅλοι μας εὐχόμεθα «ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου», ὅταν εὐλογοῦμεν τὸν θεόν, ἐνῶ ἀναγνωρίζομεν τὴν ἀδυναμίαν μας καὶ τὴν δύναμιν τοῦ πεπρωμένου, συγχρόνως αἰσθανόμεθα μία περίεργη δημιουργικὴ ἱκανότητα νὰ θέτωμεν καὶ νὰ ἐπιτυγχάνωμεν ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς. Ἔτσι μπερδεμένοι πάντοτε εἰς τὴν ἀντίφασιν τοῦ Ντετερμινισμοῦ καὶ τῆς Ἐλευθερίας θεώμεθα ἑαυτοὺς πάντα ἀντιφάσκοντας, ἀδύναμα συγχρόνως καὶ πανίσχυρα πλάσματα μέσα εἰς τὴν αἰωνίαν ἐξέλιξιν, καὶ ὅτι δῆποτε καὶ ἂν δεχθούμε πάντοτε τοποητούμεθα εἰς μίαν κάποιαν μικτὴν θέσιν τῆς «ἀντιφατικῆς κλίμακος», ἀποδεχόμενοι συνειδητῶς ἢ ἀσυναισθητῶς πότε περισσότερον τὸ ἓνα σκέλος ἢ τὸ ἄλλο καὶ τ'ἀνάπαλιν.

Ἄδυνατοῦμε νὰ ἀρνηθούμε τὸν νόμον τῆς αἰτιότητος, ἀλλ' ἀδυνατοῦμε ἐξ ἴσου νὰ ἀρνηθούμε καὶ τὶς δημιουργικὰς μας ἱκανότητες, ποὺ προῦποθέτουν ἔλευθέραν βούλησιν καὶ ποὺ ἀναιροῦν τὸν ἀπόλυτον ντετερμινισμόν — ὅλη μας ἡ ζωὴ, ἡ ἱστορία μας ὅλη εἶναι μία ἀντίφασις—ταυτόχρονος ἀποδοχὴ καὶ ἀρνήσις ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος.

ΤΕΛΟΣ

Εἰς τὴν ἐπομένην σελίδα παρατίθεται σχηματικὴ παράστασις τῆς θεμελιώδους διὰ τὴν ἀνά χειρὸς μελέτην ἐννοίας τῆς «Γνωσιολογικῆς ἀντιφατικῆς κλίμακος», ἣτις εἶναι ἡ δεσπύζουσα εἰκὼν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους.

ΣΧΗΜΑΤΙΚΗ ΠΑΡΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ

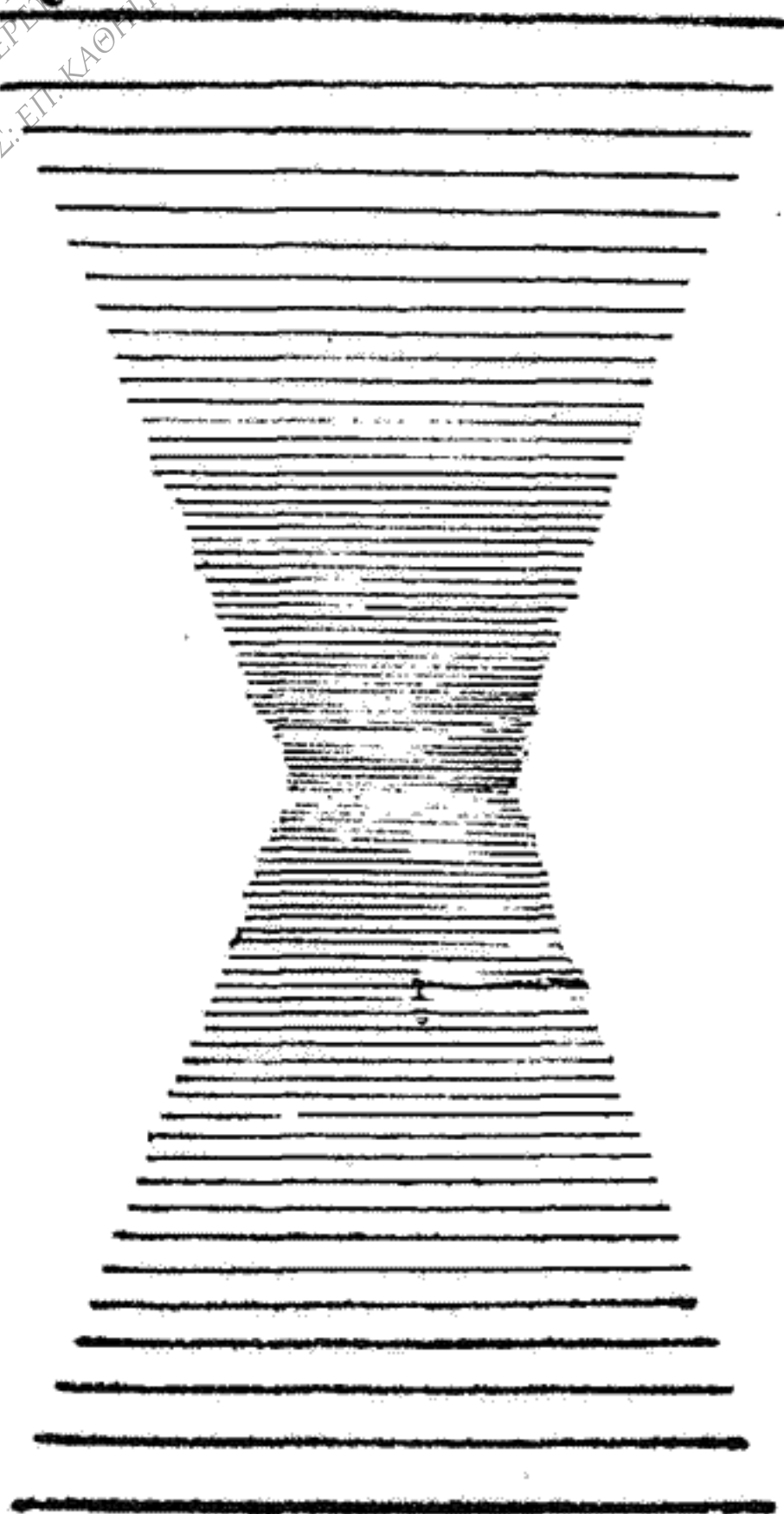
«ΓΝΩΣΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΑΝΤΙΦΑΤΙΚΗΣ ΚΛΙΜΑΚΟΣ»

Ἡ πρώτη βαθμὶς ὑποθετικῶς ἀντιστοιχεῖ μὲ ἀκρατον τὸ ἓνα ἀπὸ τὰ δύο ἀντιφατικὰ ἡμίση τοῦ διαρχικοῦ γνωσιολογικοῦ πυρῆνος. Ἐπεξηγηματικῶς ἡ πρώτη βαθμὶς εἶναι 100% αἰτιότης ἢ ντετερμινισμὸς ἢ καθαρὸ +.

Ἡ δευτέρα βαθμὶς συμβολίζει τὴν ἀναλογίαν 99 μερῶν σὺν (+) πρὸς 1 πλὴν (-). Τὰ ἀντίθετα ἰσχύουν διὰ τὸ ἄλλο ἄκρον τῆς κλίμακος. Ἡ προτελευταία βαθμὶς παριστᾷ ἀναλογίαν 99 μερῶν πλὴν (-) καὶ 1 σὺν (+).

Ἡ κλίμαξ ὑποθετικῶς ἔχει ἀπείρους μικτὰς βαθμίδας, αἵτινες καὶ δὲν διαφέρουν μεταξύ των παρὰ μόνον ἀπ' ἀπόψεως θετικο - ἀρνητικῆς ἀναλογίας.

Εἰς τὰς δύο ἀκραίας βαθμίδας κατέχουν θέσιν τὰ δύο πρωτογενῆ στοιχεῖα ποὺ ἀντιστοιχοῦν μὲ τὰς ἐννοίας ὑποκειμένου - ἀντικειμένου ἢ ἀναγκαιότητος - ἐλευθερίας ἢ ντετερμινισμοῦ - ἰντετερμινισμοῦ καὶ ἄτινα μιγνυόμενα εἰς διαφόρους ἀναλογίας πληροῦν ὅλας τὰς ἐνδιάμεσους βαθμίδας. Μὲ τὴν οὕτω πως εἰκονιζομένην κλίμακα ἐρμηνεύονται αἱ ὑπάρχουσαι διαφοραὶ μεταξύ τῶν φιλοσοφ. συστημάτων, τῶν φιλοσοφ. ὄρων, καὶ ὅλων ἐν γένει τῶν λέξεων καὶ ἐννοιῶν.

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	σελ.
Πρόλογος	4
Κεφάλαιον πρῶτον	
Τί είναι Ἀλήθεια	7
Δύο πρωτογενῆ στοιχεῖα τὸ θετικὸν καὶ τὸ ἀρνητικὸν (ἢ αἰτιότης καὶ τὸ αὐτεξούσιον ἢ τὸ ὑποκείμενον καὶ τὸ ἀντικείμενον)	7—30
Περὶ λέξεων—ἐννοιῶν—φιλοσοφικῶν ὄρων—συστημάτων—καὶ ἀναγωγῆς αὐτῶν εἰς τὴν λεγομένην «γνωσιολογικὴν ἀντιφατικὴν κλίμακα»	30—35
Δογματισμὸς καὶ Σκεπτικισμὸς	51
Ὁρθολογισμὸς καὶ Ἐμπειρία	78
Ἡ συναποδοχὴ τοῦ ἐλευθέρου καὶ ἀνελευθέρου τῆς ἀνθρωπίνης βουλησεως: ἐπίκεντρον τῆς Καντιανῆς φιλοσοφίας	91—116
Κεφάλαιον δεύτερον	
Τὸ πρόβλημα τῆς φιλοσοφίας τῆς ἱστορίας καὶ ἡ ἐξέλιξις τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως διὰ μέσου τῶν αἰῶνων	117
Προϊστορικὴ ἐποχὴ—Ἑλληνικὴ ἀρχαιότης—Χριστιανισμὸς—Μεσαίων—Ἀναγέννησις—Ὑλιστικαὶ κοσμοθεωρίαι τοῦ τοῦ 18οῦ αἰῶνος	117—150
Ἀναγωγὴ τῶν προβλημάτων τῆς ψυχολογίας εἰς τὴν «ἀντιφατικὴν κλίμακα»	150
Τὸ τελευταῖον ἀντιὑλιστικὸν κῦμα μὲ ἀφστηρίαν τὴν θεωρίαν τοῦ Quanta τοῦ Planck καὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀπροσδιορίστου τοῦ Heisenberg	160—179
Κεφάλαιον τρίτον	
Αἰσθητικὴ καὶ Ἠθικὴ—εὐδαιμονισμὸς καὶ ὑπερβατικαὶ θεωρίαι	180—241
Σχηματικὴ παράστασις τῆς «γνωσιολογικῆς ἀντιφατικῆς κλίμακος»	243

Ε.Υ.Δ. της Κ.Τ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006